

Πρόλογος της έκδοσης

Η πρόταση της Καθηγήτριας του Πανεπιστημίου του Rio de Janeiro, Fernanda Lemos de Lima να γίνει guest editor στο περιοδικό HELLENICOS DE ESTUDOS – Ελληνικό Βλέμμα αποτέλεσε για εμένα μία εξόχως τιμητική πρόκληση και ταυτόχρονα μία ακόμη ευκαιρία και αφορμή να ταξιδέψουμε στο αναγνωστικό και ακαδημαϊκό κοινό της Βραζιλίας επίκαιρα ζητήματα που αφορούν στην ελληνική γλώσσα και τη διάδοσή της. Για αυτούς ακριβώς τους λόγους της είμαι ευγνώμων.

Ο παρών τόμος είναι το αποτέλεσμα μιας συλλογικής ερευνητικής δουλειάς αλλά και θεωρητικών συνθέσεων, μέσα από τις γραφές όχι μόνον καταξιωμένων διεθνώς ακαδημαϊκών, αλλά και νέων ερευνητών από διαφορετικά ελληνικά και ξένα πανεπιστημιακά ιδρύματα που ανταποκρίθηκαν με ενθουσιασμό στο κάλεσμά μας.

Το αφιέρωμα στην ελληνική γλώσσα περιλαμβάνει επτά άρθρα τα οποία εστιάζουν το κάθε ένα σε διαφορετικές όψεις της γλωσσικής συγχρονίας και διαχρονίας, με στόχο την αξιοποίηση των υπάρχοντων δεδομένων για την βελτίωση τόσο της διδασκαλίας του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, όσο και της επικοινωνιακής ικανότητας των φυσικών ομιλητών της.

Όπως άλλωστε σημειώνει ο Καθηγητής μου, Ναπολέων Μήτσης, το πρόβλημα της διαφοράς ανάμεσα στην προφορά και τη γραφή εμφανίζεται πιο έντονο σε γλώσσες που διαθέτουν μακρόχρονη γραπτή παράδοση, στις οποίες εντάσσεται και η Ελληνική. Πιο συγκεκριμένα, στη νέα Ελληνική γλώσσα πολλές από τις λέξεις γράφονται όχι όπως προφέρονται στο παρόν, αλλά όπως προφέρονταν σε παλαιότερες ιστορικές περιόδους. Το συγκεκριμένο αυτό σύστημα γραφής που περιέχει στοιχεία από προγενέστερες φάσεις της γλώσσας είναι γνωστό ως *ιστορική ορθογραφία* και στηρίζεται σε μια σειρά αρχών που δημιουργούν σημαντικές δυσκολίες στην εκμάθησή του και ιδιαίτερα σε μη φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής. Για την επίτευξη μιας αποτελεσματικότερης διδασκαλίας του σχετικά πολύπλοκου ορθογραφικού συστήματος της νέας Ελληνικής, στο παρόν τεύχος, προτείνεται ως συμπληρωματική διδακτική τεχνική, η δημιουργική εκμετάλλευση μιας σειράς διαχρονικών στοιχείων τα οποία όχι μόνον επιζούν στον συγχρονικό κορμό της γλώσσας αλλά και διαδραματίζουν λειτουργικό ρόλο στην όλη συγκρότηση και φυσιογνωμία της.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα κείμενα τα οποία αφορούν στη διδασκαλία της συντακτικής δομής της ελληνικής γλώσσας, με εστίαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πρωτίστως εξετάζεται η παρουσίαση των λεξικών και των φραστικών κατηγοριών, των εξαρτημένων προτάσεων και των λειτουργιών της γλώσσας. Στη συνέχεια κατατίθενται προτάσεις βελτίωσης και αποτελεσματικού μετασχηματισμού της διδασκαλίας βάσει της θεωρίας της γραμματικής των δομικών συστατικών της προτάσεως και της επικοινωνιακής γραμματικής.

Στον τόμο περιλαμβάνεται και μία σημαντικότερη ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας αναφορικά με τον ρόλο και τη θέση των διαλέκτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην κρητική διάλεκτο λόγω του μεγάλου αριθμού ομιλητών της στην Ελλάδα. Η μελέτη διερευνά τον βαθμό στον οποίο η κρητική διάλεκτος χρησιμοποιείται σε προσχολικές τάξεις, δεύτερον, ελέγχει τους παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την διαλεκτική χρήση, τρίτον, αναδεικνύει τις απόψεις εκπαιδευτικών της προσχολικής ηλικίας σχετικά με τη δυναμική της κρητικής διαλέκτου, τέταρτον, καταγράφει τις προτάσεις διδασκαλίας των διαλέκτων.

Εκτός των κειμένων των πανεπιστημιακών δασκάλων, με ενθουσιασμό δεχθήκαμε και κείμενα διδακτόρων και υποψηφίων διδακτόρων Γλωσσολογίας. Έτσι συμπεριλαμβάνουμε στο αφιέρωμά αυτό, άρθρο για τη χρήση του «υπερβατού» από έναν

εξελληνισμένο Σύρο των βυζαντινών χρόνων, εστιάζοντας στην περίπτωση του Ιωάννη του Δαμασκηνού, που υπήρξε ο διασημότερος συγγραφέας του 8ου αιώνα. Με ενδιαφέρον σταθήκαμε και σε κείμενα δύο νέων ερευνητών που αφορούν στον ανασχεδιασμό της διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας στο πλαίσιο της Ειδικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αλλά και στα προγράμματα νέων ελληνικών στις Η.Π.Α. θέτοντας το ερώτημα εάν σήμερα χρειάζονται επικαιροποίηση και ποια θα μπορούσε να είναι αυτή.

Στη Βραζιλία, τη μεγαλύτερη χώρα της Λατινικής Αμερικής, η οποία γνώρισε πρωτίστως την πορτογαλική αποίκηση, βλέπουμε την παρουσία της ελληνικής κληρονομιάς στην κατασκευή του δικού σας πολιτισμού, είτε γενικά στη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία, τα μαθηματικά, είτε ειδικότερα στη γλώσσα σας, τα πορτογαλικά. Στεκόμαστε με μεγάλο σεβασμό στο γεγονός ότι η ελληνική γλώσσα στη βραζιλιάνικη εκπαίδευση διδάσκεται στην αρχαία της μορφή στα Τμήματα Κλασικής Φιλολογίας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Και μας κινητοποιεί το ότι σε ορισμένα πανεπιστήμια επιδιώκεται η εισαγωγή της διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, και το Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο [Universidade do Estado do Rio de Janeiro (UERJ)] είναι ένα από αυτά.

Μας εμπνέει η κίνηση επέκτασης της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού σε σπουδαστές της Βραζιλίας, οι οποίοι εκδηλώνουν την επιθυμία να παρακολουθήσουν προγράμματα Αρχαίων Ελληνικών, Νέων Ελληνικών, Ελληνικής Μυθολογίας, Αρχαιολογίας και συναφών αντικειμένων, σε πανεπιστήμια και σε δημόσια σχολεία.

Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών του Ινστιτούτου Φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Rio De Janeiro κάνει μία εξαιρετική δουλειά, με συναδέλφους άξιους και μαχητικούς που διδάσκουν και διαδίδουν την ελληνική γλώσσα, εγκαρδιώνοντας κι εμάς εδώ στην Ελλάδα να συνεχίσουμε να δίδουμε τον αγώνα της προστασίας και της διάσωσης της ελληνικής, εντός και εκτός των συνόρων.

Γνωρίζουμε επίσης, ότι καταβάλλεται μία titάνια προσπάθεια μέσω του πτυχιακού προγράμματος, των ελεύθερων και των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών υπέρ των φοιτητών του *Português-Grego* στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και στην κατανόηση του ελληνικού πολιτισμού.

Σε όλους αυτούς τους έμπυχους συντελεστές, καθηγητές και φοιτητές, αφιερώνουμε αυτή τη συλλογική ακαδημαϊκή προσπάθεια, την οποία σας καταθέτουμε με εξαιρετικό σεβασμό, ελπίζοντας ότι θα φανεί χρήσιμη και εποικοδομητική στην κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας και των υψηλών συμβολισμών της. Ανοίγουμε κοινούς δρόμους και ευελπιστούμε σε επόμενες συνεργασίες μαζί σας.

Με εξαιρετική τιμή

Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη
Επίκ. Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Fellow of Comparative Cultural Studies CHS - GR, Harvard University
Ακαδημαϊκή Διευθύντρια Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας»
nitsi@cc.uoi.gr